

LA PARAULA "XUETA" COM INSULT GREU

FRANCESC RIERA I MONTSERRAT

L'excitada sensibilitat del segle XVIII mallorquí envers la qüestió xueta feia que aquesta paraula fos considerada nefasta per la immensa majoria del poble illenc, i l'epítet llançat a la cara de qualcú que no era xueta provocava indefectiblement una reacció de ràbia per part de l'insultat i de la seva família que podia fer néixer odis irreconciliables difícils d'apaivagar.

Com a demostració que les coses succeïen així, donarem notícia de quatre casos que hem trobat en les nostres investigacions que proven fins a l'evidència que en aquell segle, ser titllat de xueta era una ofensa imperdonable que exigia públic desagravi, si és que es volia salvar l'honor davant un greuge que semblava el summum de la gosadia més impertinent i que maculava la netedat d'un llinatge.

S'esdevingué, doncs, que el 1730 era capellà de la guarnició de Cabrera un tal mossèn Benet Mora i Miró, natural de Porreres, que tenia un germà frare mercedari anomenat Bernat. Mossèn Benet Mora i Miró proposà al Governador Militar de Cabrera Don Pedro Pelegrí de ser substituït pel seu germà frare Bernat Mora i Miró.

Quan mossèn Benet anà a casa del Governador a presentar-li la proposta aquest reaccionà acusant la família Mora i Miró de "Casta de judíos y esto por repetidas veces" i tot això ho digué en presència d'altres persones que assistien a l'entrevista. En requerir mossèn Benet aquelles persones perquè fossin testimonis de l'ultratge de què era víctima, el Sr. Pelegrí per donar a entendre "que hacía burla y con desprecio dio una palmada a una de sus nalgas con otros ademanes de desprecio".

No cal dir que els Mora i Miró es consideraren "contumeliados e injuriados" i presentaren demanda davant el Sant Ofici, car un germà dels dos ecclesiàstics, que havia per nom Antoni, n'era Familiar i gaudia de fur especial. La causa passà envant, i tots els testimonis són concordes que el Sr. Pelegrí havia dit a mossèn Mora i Miró "que no quería casta de judíos en Cabrera" i que en signe de menyspreu s'havia pegat un toc a les anques. Es lícit suposar que el Governador, en lloc de "judíos", degué emprar la paraula "xuetas", perquè en la declaració d'un dels

testimonis que es redactà per ser enviada a Madrid es diu textualment que el Sr. Pelegrí havia afirmat que el capellà "descendía de xuetas (que aquí suena lo mismo que judíos)" aclareix l'escrivà, pensant en els buròcrates de la cort que tal volta no haurien entès el significat de la paraula xueta.

S'ha de dir que entre el Governador i el Capellà hi havia hagut desavinences sobre l'explotació de la cantina que existia a Cabrera per a ús dels soldats, i sembla que mossèn Mora i Miró s'havia conjuminat amb el Sargent per restar autoritat al Governador i que els intents de compondre la baralla havien fracassat; així que la tibantor venia d'en-dera i és per tot això que el Sr. Pelegrí tenia a mossèn Mora i Miró per "un sacerdote indigno".

La sentència de la Inquisició de Mallorca va ser que el Sr. Pelegrí "sea preso en la casa del Alcaide o en la suya. Con embargo de bienes y antes de ejecutarse consúltese con los señores del Consejo...". Els inquisidors de la Suprema de Madrid suspengueren la causa i aconsellaren als demandants que si tenien qualcòm "que pedir lo hagan ante su juez competente".

El bo del cas és que aquells Mora i Miró, malgrat totes les aparences, no tenien res de xuetes, sinó que eren una família distingida de Porreres que havia emparentat amb uns Miró de Sóller de comprovada puresa de sang, però aquest segon llinatge els ocasionà una munió de conflictes, ja que la gent que no els coneixia, al primer cop d'ull, els prenia per xuetas, cosa que era un calvari per a aquell malaurada família.¹

Una partida d'anys més tard, el 1771, D. Antonio de Alós y de Rius, capità general de Mallorca, adreçava un escrit al batle de Montuïri dient-li que havia rebut del rei una comanda en què li manifestava que Bernat Garau, natural de Lluçmajor i veí de Montuïri, havia suplicat a S. M. que es fes justícia en una causa criminal promoguda pel dit Garau contra Joan Oliver "que vulneró su honor y fama diciendo a varias personas, y en diferentes ocasiones ser mi principal (és a dir: Garau) descendiente de judíos, vulgo xueta, y entre otras cosas pidió que pasase un escribano a repetir las declaraciones de los testigos". El Capità General manava al batle de Montuïri que dins vuit dies informàs de l'estat de la causa sota pena de 200 lliures.

El 15 de març d'aquell any, el batle montuïrer contestava explicant que la sumària criminal contra Joan Oliver estava conclusa, que N'Oliver ja havia allegat el que havia cregut convenient per al seu descàrrec i que una vegada que tot havia estat enderg, les actes s'havien entregat

¹ Aquesta causa es troba a l'A.H.N. secció "Inquisición" llig. 1.716 n.º 44. Pel que fa a la família Mora i Miró, de Porreres, i els seus problemes vid. Francesc RIERA I MONTSERRAT "Lluites antixuetes en el segle XVIII" pàgs. 110-117.

al doctor en dret D. Antoni Nadal perquè pronunciàs sentència; però el Dr. Nadal es negà a pronunciar-la donant per pretexte que la causa no estava ben instruïda i que davant aquest escull l'afer s'havia aturat. No sabem com acabà l'incident.²

Un assumpte molt més sorollós va tenir lloc a Petra el 1779. Pel maig d'aquell any el bisbe de Mallorca D. Pedro Rubio Benedicto (1778-1794) anà a aquella vila en visita pastoral, i el 31 de maig comparegueren davant el prelat Joan Moragues i Pere Joan Ribas "para reconciliarse y pedirle perdón (En Morgues a En Ribas) de varias palabras infamatorias que contra su honor y linaje había proferido y sobre que pende litigio ante la justicia ordinaria por querrela que dicho Dr. Ribas (era metge) presentó contra el referido Moragas como resultado de Autos seguidos en la Real Audiencia, por lo que expresó y dijo no haber sido su ánimo agraviar e infamar su persona del dicho Dr. Ribas y mucho menos sus ascendientes que siempre reconocía y ha reconocido en todo tiempo por una de las principales familias y más honradas de su villa, y por tanto se desdecía y se desdijo de cuantas palabras resultan y se le manifiestan en Autos en deshonor del sobredicho Dr. Ribas a quien aseguró tener por hombre de bien en su linaje y a toda su familia". Després que En Moragues s'oferí a pagar totes les despeses del nlet "el Dr. Ribas se dio por satisfecho... perdonando al referido Juan Moragas de cuanto le había ofendido, dándose las manos en señal de verdadera amistad y reconciliación". A l'escena, a més del bisbe, hi assistiren nombrosos testimonis.

Tot l'enrenou havia vingut perquè essent Joan Moragues obrer de la Confraria del cordó de sant Francesc anà a cobrar la quota de confrare a casa del Dr. Ribas i allà es topà amb un tal mossèn Antoni Fiol, oncle de Ribas i d'Antònia Fiol, el qual mossèn va dir als seus nebots "que se hiciesen borrar del libro de dicha cofradía, dando por motivo que era confradía de chulletas, y así lo executaron, y quejándose el suplicante de estas infamias palabras e dijo que le había de dar satisfacción, pues vulneraba el honor de todos los individuos de dicha cofradía..."

Sembla que la disputa va ser aspre i que Moragues, ferit en lo més viu del seu amor propi, degué propagar per Petre que els xuetes no eren els confreres de sant Francesc, sinó el Dr. Ribas i els seus familiars; paraules que quan arribaren a orelles de mossèn Fiol i els seus nebots tingueren la virtut d'exasperar-los de tal manera que no dubtaren cap mica a promoure una querrela criminal. En Moragues, que va veure que duia les de perdre, intentà parar el cop posant unguent de reblanir, i per això procurà la mediació d'algunes persones de pes dins la vila per tal d'arreglar la brega. Li aconsellaren que anàs a casa de mossèn Fiol a

² A.H.M. Real Audiencia, llig. XVII n.º 1.685.

demanar perdó i “así lo hizo el suplicante acompañado del Honor Bartolomé Mesquida, regidor de esta villa, y llegando a la presencia del dicho Rvdo. y su sobrino, se arrodilló a sus pies, confesando su culpa y pidiéndole con toda humildad su perdón, ofreciéndose a darles cabal satisfacción, y cuando esperaba hallar piedad, como era de esperar en el pecho de un sacerdote, fue tan al contrario que le trató con mucha aspereza y con palabras tan injuriosas y posadas que dicho Bartolomé Mesquida se escandalizó...”

En Moragues feia quatorze mesos que vivia reclòs a casa seva i havia estat molt malalt, fins a l'extrem de ser viaticat, però mossèn Fiol era implacable i a pesar que En Moragues havia fet tot el possible per fer les paus i que moltes persones s'havien interposat perquè acabàs una situació tan enutjosa “nunca han podido rendir al dicho Rvdo. Fiol, sino siempre seco y obstinado, con notable escàndalo de toda esta villa, viendo en eclesiástico tan poca piedad y tanta altivez”. El terrible clergue no es va retre més que davant l'autoritat del bisbe, però a la fi Moragues aconseguí de ser perdonat del seus judicis peyoratius.³

Pel mes d'agost del 1794 Climent Sastre, natural i veí de Lluçmajor acudia a la Reial Audiència exposant que Joana Aulet, muller de Jaume Company “vulneró gravemente el honor del exponente, diciéndole *casta de xuetim, jodíos, brutes* y otras infamias”. En Sastre recorregué al batle en demanda d'una reparació, i com que el batle s'inclinava per una componenda de caràcter privat, En Sastre exigí una reparació pública “cual había sido el agravio”; en vista que el batle feia l'orni, Climent Sastre demanà a l'Audiència “que se administre justicia... según y conforme proceda en derecho”. En Sastre va poder satisfer els seus desigs, perquè al final del document hi ha una nota que diu: “El Bayle de la villa de Lluçmajor administró justicia al Suplicante sin dar lugar a nueva queja”.⁴

Tot això són petites mostres, però prou eloqüents, de l'ambient que regnava dins la societat mallorquina del segle XVIII respecta als xuetes, tinguts gairebé per tothom com els pàries d'un poble al qual horroritzava la idea de poder ser igualat amb ells. El mot “xueta” era execrable i passar per tal era considerat una desgràcia esgarrifosa, una infàmia que era el *non plus ultra* de l'infortuni.

³ A.D.M. III, 140, 28.

⁴ A.H.M. Real Audiencia, llig. IV n.º 343.